

JUBILEUMI PROGRAMOK A 475 ÉVES DEBRECENI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM INTÉZMÉNYEIBEN

ANNIVERSARY PROGRAMS IN THE INSTITUTES OF THE 475-YEAR-OLD REFORMED COLLEGE OF DEBRECEN. The Reformed College of Debrecen celebrated its 475th anniversary in 2013. The College is a unique and interesting institute of Hungarian school system. It is a national historical site, where the reformed heritage of the 16th century, the values of Puritanism of the 17th century, and the intellectual effervescence of the 18th century are commemorated. A national historical site where the victims of the freedom fight for our independence in 1848–49 are kept alive and where the College's mission to foster talent even during the turbulent times of the 20th century is remembered. Today teaching activities are present on all levels of public and higher education from the kindergarten to the university.

A Debreceni Református Kollégium (DRK) a 2013. esztendőben ünnepelte fennállásának 475. évfordulóját. A kollégium a magyar iskoláztatás sajátos és értékes letéteményese.

A reformáció századában alapított hazai református iskolák közül a debreceni a legnevezetesebb. Története során sokféle jelzővel illette a róla szóló gazdag irodalom az egyetlen megszakítás nélkül működő hazai református kollégiumot: kiterjedt beiskolázása révén így lett az „Ország iskolája”, hitvallásos elkötelezettsége miatt „Kösziklán épült vár”, tudatosan vállalt tehetséggondozó szándéka okán a „Szegények iskolája”, s végül a szocializmus évtizedeiben is őrzött egyházi folyamatossága miatt „Menedék”.

Az 1538 óta megszakítás nélkül működő intézmény a magyar szellemi élet számos kiemelkedő képviselőjének volt „alma matere”, dajkáló édesanyja.

A Debreceni Református Kollégium nemzeti emlékhely, ahol megbecsüljük a 16. századi reformatori örökséget, a 17. század puritanizmusának értékeit és a 18. század szellemi pezsgésének áramlását. Nemzeti emlékhely, ahol ébren tartjuk az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc nemzeti függetlenségért hozott áldozatát, és ahol nem feledjük a 20. század viszontagságai között betöltött élet- és tehetségmentő misszióját. A kollégiumi oktatás ezzel az igyekezettel a tudományok európai őrhelyévé és világítótornyává tette Debrecent, s közben az „*orando et laborando*” (imádkozva és dolgozva) jelmondatra figyelve lehetett az egész nemzet erkölcsi tartalékainak gyarapítója. Nap-

jainkra az óvodától az egyetemig minden közoktatási és felsőoktatási szinten folyik az oktató-nevelő munka. Ehhez a sokszínűséghez igazodott a sokrétű program és a jubileumi kiadványok sora is.

Vetélkedők, versenyek

Február 20. Országos neveléstörténeti vetélkedő

A Debreceni Református Kollégium fennállásának 475. évfordulója alkalmából a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Pedagógia és Pszichológia Tanszéke országos neveléstörténeti vetélkedőt szervezett 2013. február 20-án, amelyen háromfős hallgatói csapatok vettek részt kísérő tanáraikkal együtt Kaposvárról, Kecskemétről, Nyíregyházáról, és természetesen képviseltette magát a DRHE is egy tanító szakos és egy hitéleti szakos hallgatókból álló csapattal.

Március 2–3. Református középiskolák matematika versenye

A Református Kollégium Gimnáziuma 1993 óta rendezi meg a Református iskolák országos matematika versenyét. A versenyen a 7–12. évfolyam tanulói vehettek részt. Az iskolák évfolyamonként egy-egy tanulót nevezhettek. Az első napon (szombat délután) az egyéni versenyre került sor, melynek feladatsorait 1998 óta a Debreceni Egyetem Matematika Intézetének tanárai állítják össze. 2013-ban a szervezésért Szabó Katalin tanárnő, a matematika munkaközösség vezetője volt felelős. Az immár 21. alkalommal rendezett matematikaversenyt különlegessé tette az a tény, hogy egykori diákunk, Kovács Levente közreműködésével az egyes évfolyamok győztesei egy-egy laptopot vehettek át jutalomként.

Április 19–20. Református középiskolák Áprily Lajos vers- és prózamondó versenye

Áprily Lajos (1887–1967) erdélyi költő, Magyarországra települése után, 1929–1934 között a budapesti Lónyay utcai Református Gimnázium tanára, 1934-től a Baár-Madas Református Leánynevelő Intézet igazgatója volt. Egykori tanítványai az 1980-as évek végén hozták létre a nevét viselő alapítványt, amely kezdetben az akkor egyedülként működő debreceni Református Kollégium Gimnáziuma diákjai számára hirdett évente vers- és prózamondó versenyt. Az Áprily Alapítvány a versenyt 1990-ben kiterjesztette az újraalakult Baár-Madas Református Gimnáziumra, majd 1995-ben az ország összes református középiskolájára, s azóta megszakítás nélkül, változó helyszínen folyik az évenkénti megmérettetés. A 2013. évi 19. Áprily Lajos vers- és prózamondó versenyt a jubiláló debreceni Református Kollégium Gimnáziuma rendezte az alábbi tárgykörben. A versenyzők szabadon választhattak egy verset Áprily Lajostól, illetve egy magyar költőnő vagy író nő szabadon választott verse vagy prózarészlete volt a másik feladat.

November 13. „Nyelvében él a nemzet” – Református általános iskolák nyelvművelőversenyének döntője A magyar nyelv napja alkalmából. Tizenhat iskola harminckét tanulója és tizenhat tanára találkozott Debrecenben. A verseny célja az anyanyelv megszerettetése, gondolkodtató, a nyelvi fantáziát mozgósító játékos feladatokkal a nyelvhasználat, a helyesírás, a szókincs és az állandósult szókapcsolatok köréből.

Találkozók

Április 15. Keresztény iskolák regionális találkozója

Az Észak-Alföldi Régió egyházi fenntartású középiskolái évente más intézményben tartják a Keresztyén ifjúsági találkozót. A református, római és görög katolikus, valamint evangélikus középiskolák tanulóinak képviselői egy egész napot töltöttek együtt, és számtalan komoly vagy éppen játékos vetélkedő, pályázat és verseny keretében mérték össze tudásukat, ügyességüket. Idei házigazdaként arra törekedtünk, hogy a mintegy 200 vendég diák és tanár mind többet megismerhessen a kollégium szellemi hagyományaiból, örökségéből.

Július 6–10. A Kárpát-medence református középiskoláinak találkozója

A középiskolások számára a legnagyobb szabású jubileumi rendezvény a Kárpát-medencei református középiskolák XVIII. találkozója volt. Ez a találkozó is évente váltakozó helyszínen zajlik, a kollégium jubileuma alkalmából kapta meg a Dóczy Gimnázium és a Református Gimnázium a rendezési lehetőséget. A július eleji ötnapos találkozón 44 református intézmény mintegy 170 diákja és tanára vett részt. A programban a kollégium és Debrecen városa nevezetességeinek megismerésén túl a nyíregyházi Állatpark meglátogatása, hortobágyi kirándulás, élményfürdő, bábelőadás, könyvbemutató, úrvacsorai közösség is szerepelt. A rendezvény felemelő alkalommal zárult: a résztvevők az egykori Főgimnázium Péterfia utcai épületében leleplezték a találkozó emléktábláját, ezzel a református közoktatás jelképesen újra birtokba vette az épületet. A találkozó résztvevői számára különleges élményt nyújtott az a tény, hogy mindenki a kollégium történelmi, központi épületében kapott szállást, így néhány napig igazi „debreceni kollégista diáknak” érezhette magát.

Augusztus 23–24. Coetus Teologorum ülése

A Kárpát-medence hat református teológiai oktatást végző felsőoktatási intézményének tanár képviselői találkoztak a Doktorok Kollégiuma tanácskozásához csatlakozva. Az idei téma az egyházi felsőoktatás helyzetelemzése volt és a közös képzési lehetőségek megbeszélése, egyeztetése.

Október 5. Református középiskolák atlétikai találkozója

Az atlétikai találkozón tizenhárom általános iskola 170 tanulója vett részt.

November 16. „Kollégiumtörténet 475 percben”

A november közepén rendezett „Kollégiumtörténet 475 percben” címet viselő programsorozat keretében a Református Gimnázium tanulói felkeresték az egykori tanárok sírjait a debreceni Köztemetőben, illetve emléktúrát szerveztek az iskola neves tanárai, Kovács János és Nagy Jenő emlékére. Felelevenítették az önképzőköri hangulatot, megkoszorúzták Csokonai Vitéz Mihály síremlékét, és dramatizálva idézték fel az 1950-es évek néhány híres fegyelmi ügyét. Különleges élményt jelentett, hogy az egész iskola megnézte a Főnix Csarnokban Szabó Magda Abigél című darabját.

*Kiemelt rendezvények**Május 25. Kollégiumi Baráti Kör találkozó*

A Kollégiumi Baráti Kör éves találkozója a Generális Konvent elnökségének, Orbán Viktor miniszterelnöknek és Balog Zoltán miniszternek a részvételével zajlott le. A Nagytemplomban tartott ünnepi istentiszteleten jelentette be Orbán Viktor miniszterelnök, hogy Magyarország kormánya négy év alatt 10 milliárd forinttal támogatja a debreceni református oktatási intézményrendszer fejlesztését, modernizálását.

A Kollégiumi Baráti Köri találkozón nyílt meg a kollégiumtörténeti és a képzőművészeti kiállítás, valamint leleplezésre került a kiállítás részeként az az emléktábla, amelyen az intézmény száz legismertebb egykori diákjának neve szerepel. Ez a száz név segít a mindenkor látogatóknak a nagykönyvtári kiállítótér felé haladva elhelyezni a magyar művelődéstörténetben a Debreceni Református Kollégiumot. A művészi kivitellű, 2,5 m magas, impozáns táblát Szilágyi Imre debreceni grafikusművész tervezte, és dr. Bölcskei Gusztáv, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke valamint Balog Zoltán az emberi erőforrások minisztere leplezte le. *Az ország iskolája, a szegények iskolája* című kollégiumtörténeti kiállítást Balog Zoltán miniszter nyitotta meg, rendezője: dr. Gáborjáni Szabó Botond gyűjteményi igazgató.

A képzőművészeti kiállítást dr. Molnárné Ötvös Tünde rendezte és Csete Örs nyitotta meg. A 26 képzőművész különböző időszakokban tanult a kollégium gimnáziumában. „A korona szépsége nem sajátja...” címmel elkészült katalógus bemutatja a kiállítókat és művészi hitvallásukat. A kötet szerkesztője: dr. Molnárné Ötvös Tünde.

A 475. évforduló tiszteletére bronz emlékérem készült, amely Varga Eszter szobrászművész, egykori „refis”-diák alkotása.

Délután megemlékeztek a 100 éve született Szabó István gimnáziumi tanárról a Díszteremben, ahol Gaál Botond egyetemi tanár, Varga Pál egyetemi tanár, Nagy Mihály nyugalmazott gimnáziumi igazgató és ifjabb Szabó István mutatta be néhai Szabó István emberi és tanári alakját.

A megemlékezést követően három, a kollégiumhoz kapcsolódó, a Tiszántúli Református Egyházkerület támogatásával a közelmúltban megjelent könyvet is bemutatnak az érdeklődőknek. Győri János gimnáziumi tanár, a Kollégium Baráti Körének elnöke

a *Miről mesél a Debreceni Kollégium?* című könyv szerkesztője a kötetrel kapcsolatban kiemelte, hogy elsősorban a 12–16 éves fiataloknak szól, az illusztrációkat tanítványa, Orosz Judit készítette. A könyv ajánlójában így ír a kötetről Bölskei Gusztáv püspök: „Egy olyan világban kalauzol értő és közérthető módon ez a képeskönyv, amely segít megérteni valamit abból a sokat emlegetett szellemiségből, amely az egykor idejárt diákok szerint meghatározta nemcsak a diákeveket, hanem az innen kikerülő diákok egész további életszemléletét, értékrendjét és életformáját. Remélem, sokan lesznek azok, akik e könyv segítségével jobban megértik és megérik ezt az egyedi légkört, amely támaszt, tartást és olykor menedéket is jelentett sokak számára az elmúlt 475 évben.”

A könyvből készült egy óriás változat is, amely kinyitva csaknem 1,5 méter széles. Az óriás könyvet is megtekinthették a könyvbemutatón az érdeklődők, valamint a június 6-án kezdődő Ünnepi könyvhéten is látható volt ez az egyedi példány.

Az *Intézménytörténeti források I–II.* kötetet Szabadi István, a Debreceni Református Kollégium Levéltárának igazgatója mutatta be. Ehhez a könyvhöz hasonló 100 évvel ezelőtt készült, de ez a mostani sokkal részletesebb, nagyobbik részét a kollégium diákjainak névsora teszi ki. A teljes anyag, ami az 1588 és az 1850 közötti időszakot öleli fel, mintegy 24 ezer nevet tartalmaz. Szabadi István szerint ez a könyv elsősorban a családtörténészeknek, helytörténészeknek és egyháztörténészeknek nyújthat segítséget.

A *Menedék* című könyv bővített kiadását is bemutatták. A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában 1950–1958 között érettségizett diákok visszaemlékezéseit tartalmazó kötetet mostanra további 13 írással bővült, így ma már 54 visszaemlékezést tartalmaz. A könyv 2011-es első kiadása nagy sikert aratott, és néhány hónap alatt elfogyott. Az 1950-es években a kollégiumban végzett tanulóknak, történelmi okok miatt, közös volt a sorsa: amint a cím is jelzi, nekik az ősi Debreceni Kollégium valóban menedéket jelentett. A visszaemlékezések többsége azt bizonyítja, hogy az 1950-es években több száz magyar diáknak, származása miatt, ez az egyházi iskola jelentette az egyetlen továbbtanulási lehetőséget. A kiadvány szövegét rendkívül értékes korabeli fényképanyag illusztrálja, amit a szerzők mellékeltek írásaikhoz.

A könyvbemutatón a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával megjelent *Felhők fölött a nap* című könyvet is bemutatták, amely dr. Nagy Mihálynak, a gimnázium egykori igazgatójának pedagógiai tapasztalatait, visszaemlékezéseit tartalmazza.

A nap zárásaként a Református Gimnázium 10. b osztályának előadásában tekinthették meg az érdeklődők a kollégium udvarán a Ludas Matyi című vásári komédiát, amelyet Fazekas Mihály elbeszélő költeményéből írt Móricz Zsigmond. Az előadást Győri János gimnáziumi tanár rendezte. Ezt követően a kollégium Maróthi Néptánc-együttese és a Debreceni Népi zenekar szórakoztatta a közönséget.

A Kollégium egykori diákjai közül a rendezvényekre és az osztálytalálkozókra sokan összegyűltek.

Szeptember 1. IV. Országos nemzeti tanévnyitó

A 2013/14. tanév kezdetén a Nemzeti tanévnyitó házigazdája is a Debreceni Református Kollégium volt. A Magyar Televízió egyenes adásban közvetítette a rendezvényt.

Szeptember 27. Kollégiumtörténeti kiadványok könyvbemutatója

A Kollégium Dísztermében mutatták be a kötet lektorai, Bereczky Lajos és Győri L. János *A Debreceni Református Kollégium története* című jubileumi kiadványsorozat első három részét: 1. Intézménytörténeti források a Debreceni Református Kollégium Levéltárában I–II. (Szerkesztő: Szabadi István); 2. A Debreceni Református Kollégium Gimnáziuma 1850–2010 (Szerkesztő: Győri L. János); 3. Fogarassy Zoltán: A Dóczy Leánynevelő Intézet története 1838–2010 (Szerkesztő: Győri L. János).

A Debreceni Református Kollégium kórusainak (Teológus Kórus és Kollégiumi Kántus) CD felvételét és a Kollégiumi Kántus DVD lemezét Fekete Károly rektor mutatta be, közreműködött a Kollégiumi Kántus.

Szeptember 28. Jubileumi nap

Szeptember 28-án nyílt napot tartottak a kollégium oktatási intézményei. Délelőtt az Emlékkertben adta elő „Mondandó et dalolando” című zenés irodalmi műsorát a kollégium általános iskolája, és kiállítás nyílt az iskola tanárainak alkotásaiból. A 175 éve alapított Dóczy Gimnáziumban Csíkó Sándor színművész avatta fel Varga Imre szobrászművész Szabó Magdáról készült szobrát.

A Nagytemplomban tartott ünnepi istentiszteleten a testvérintézmények köszöntései is elhangzottak: a Generális Konvent nevében Zán Fábian Sándor kárpátaljai püspök, az egykor partikulák nevében Bödecs Pál kiskunhalasi lelkipásztor, a határon túli testvériskolák nevében Székely Árpád, a Kolozsvári Református Kollégium igazgatója, a hazai református kollégiumok nevében Köntös László, a Pápai Református Kollégium gyűjteményi igazgatója, a külföldi testvériskolák nevében a svájci és a heidelbergi küldöttek, a Debreceni Egyetem nevében Gaál István rektorhelyettes, TEK elnök, a fenntartó egyházkerület nevében Derencsényi István főjegyző, a diákokat küldő gyülekezetek nevében pedig Kónya József zsarolyáni lelkipásztor mondott üdvözlő szavakat.

- A kollégium Bethlen Gábor-díját dr. Molnár Pál jogtanácsos, a Szenci Molnár Albert-díját dr. Varga Pál egyetemi tanár, a Kerekes Ferenc-díját pedig dr. Végh László fizikus vette át.
- A Gyarmati díjat Badó Margit nagydobronyi tanárnő és dr. Győri L. János a debreceni református gimnázium tanára kapta meg.
- A Kollégiumi Igazgatótanács jubileumi emlékérmét adományozott az Erdélyi Múzeum Egyesületnek, dr. Ötvös László lelkipásztornak, dr. Virágh Pál korábbi főgondnoknak és dr. Szabó Dánielnek, a Presbiteri Szövetség elnökének.

November 21. Díszdoktoravatás és konferencia a Hittudományi Egyetemen

A magyar tudomány hónapja keretében

A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Szenátusa az egyetem Doktori Tanácsa javaslatára díszdoktori címeket adományozott a teológiai tudományosság és a protestantizmus szellemi értékeit kutató és ápoló kiemelkedő tudósoknak, valamint a nemzetközi egyházi életben és a Kárpát-medence reformátusságának körében ismert vezető személyiségeknek.

Díszdoktorrá fogadták:

- *dr. Stewart Jay Brown* urat, egyháztörténész professzort, akademikust, a Skót Egyháztörténeti Társaság tiszteletbeli elnökét (Edinburgh),
- *dr. Hans-Anton Drewes* urat, Barth-kutatót, a Karl Barth Levéltár nyugalmazott igazgatóját (Basel),
- *dr. Imre László* urat, irodalomtörténész professzort, az MTA rendes tagját, a Debreceni Egyetem volt rektorát (Debrecen),
- *Koncsol László* urat, író, irodalomkritikust, a Szlovákiai Református Egyház volt főgondnokát (Pozsony),
- *dr. Ulrich Körtner* urat, etikaprofesszort, az Etika és Jog az Orvostudományban Intézet vezetőjét (Bécs),
- *dr. Gottfried Wilhelm Locher* urat, a Svájci Református Egyházszövetség elnökét, a Protestáns Egyházak Európai Közössége (GEKE) társelnökét (Bern),
- *dr. Pap Géza* urat, az Erdélyi Református Egyházkerület volt püspökét, a Romániai Református Egyház Zsinatának lelkesi ügyvezető elnökét (Kolozsvár),
- *dr. Jerry Pillay* urat, rendszeres teológiai professzort, a Református Egyházak Világközösségének elnökét (Farrarmere–Dél-Afrika),
- *dr. Ritoók Zsigmond* urat, klasszika-filológia professzort, az Ókortudományi Társaság egykori vezetőjét, az MTA rendes tagját (Budapest),
- *dr. Herman J. Selderhuis* urat, egyháztörténész professzort, Kálvin-kutatót, a Refo500 igazgatóját (Hasselt–Hollandia).

December 18. A Kollégiumi Kántus koncertje a Nagytemplomban

Az ünnepi zenés istentisztelet díszvendége Áder János köztársasági elnök volt, aki köszöntő beszédét Szabó Lőrinc szavaival kezdte: „Csak a tananyag volt szentség előttem s a Biblia, tehát Isten meg a Tudás szava”, majd utalt arra, hogy ő maga is körbejárta a jubileumát ünneplő kollégiumot és megtekintette az Iskolatörténeti kiállítást is. Áder János kiemelte, hogy a kollégium a tudás kútjának hét forrására – a kíváncsiságra, a megismerésre, a megértésre, a tehetségre, a szorgalomra, a kitartásra és a teljesítményre – épült, mely források kiapadhatatlanságát Debrecenben a hit ereje is biztosítja. A köztársasági elnök hangsúlyozta, hogy a kollégiumban nem a szép szavak teszik méltóvá az emlékezést, hanem a mindennapokban itt születő teljesítmény, amelyet az évszázadok nemesítették és formáltak olyanná, ami a 475 éves intézmény előtt ma is és holnap is nyitva tartja a jövő kapuját.

A rendezvény egyben a 275 éve alapított Kollégiumi Kántus jubileumi évének nyitánya volt. Orbán György „Karácsonyi oratóriumának” előadására a kettős jubileum és a karácsony közelsége méltó alkalomnak bizonyult. Az 1989-ben keletkezett mű professzionális együttesek számára is kihívást jelentő zenei anyaga a Kántus jelenlegi tagjai számára több hónapos megfeszített tanulási folyamatot jelentett, de egyben a 275 éves múlt eredményeit tükröző méltó, örömteli, büszke vállalkozást is. A mintegy tíz kórustételt tartalmazó oratórium sokoldalú zenei felkészültséget igényelt. Ez a feladat megmozgatta a Kántus régi tagjait is, akik örömmel csatlakoztak a fiatalokhoz e jeles alkalomból. Az ütőhangszerekkel és orgonával kiegészített vonósszenekar gazdag fantáziával hangszerelt szólamait a debreceni Kodály Filharmonikusok tagjai szólaltatták meg odaadó figyelemmel, magas színvonalon. A szólókat Borsos Edith, Xavier Rivadeneira, Massányi Viktor és Szüle Tamás énekelte, orgonán közreműködött Sárosi Dániel, vezényelt Berkesi Sándor Liszt-díjas karnagy. Az est további műveiben közreműködött Karasszon Dezső orgonaművész, vezényelt Marczi Ernő és Török Ágnes karnagy.

A 475. jubileumi évben megvalósult programokat a Tiszántúli Református Egyházkerületen kívül támogatta a „Nemzeti emlékhely népszerűsítése a Református Kollégium 475. jubileumi évében” címen elnyert pályázat, a Nemzeti Kulturális Alap (NKA), valamint a „Fésűs László Emlékére” Alapítvány és a „Dr. Halász Tibor – a Debreceni Református Kollégiumért” Alapítvány.

Fekete Károly